

Albionia Sada

**СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК**

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. VIII св. 7-10

БЕОГРАД 1957

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Бешић</i> : Једна научна и практична потреба	201—204
2. <i>М. Сивановић</i> : Опредебе самосталних речи	205—225
3. <i>В. М. Мићовић</i> : Откуда Филипу Вишњићу презиме <i>Вишњић</i>	226—232
4. <i>С. Матић</i> : Једна необична употреба предлога	233—235
5. <i>И. Груић</i>: Разлика између предлога <i>због</i> и <i>услед</i>	236—241
6. <i>В. М. Мићовић</i> : О називу <i>сабља димичкиња</i>	242—245
7. <i>С. Матић</i> : О значењу: види ми се = чини ми се	246—247
8. <i>Б. К.</i> : О значењу звања „Давор“, шаро, давор ² , добро-моје ¹	248—250
9. <i>М. С. Лалевић</i> : О појавама безавим за глаголску ренцију	251—258
10. <i>Берислав М. Николић</i> : Запосвен, запослење	259—262
11. <i>М. С. Московљевић</i> : Најзад имамо српско-руски речник	262—268
12. <i>Аница Шаулић</i> : Прилог лексички народних говора	269—285
13. Језичке поуке	286—292

У Р Е Д Б У Ј Е О Д Б О Р

Секретар Уредничког одбора — Бранислав Милановић

— Научно дело —

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
 Штампана и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

О НАЗИВУ САБЉА ДИМИШКИЊА

У својој расправи *Прилози за разјашњење извесних назива оружја у народним умотворинама* Г. Шкриванић¹ је изнео мишљење да назив *сабља димишкиња* не потиче од имена града Дамаска, како се досада мислило, већ од назива *Димишки-хане*, радионице у Цариграду у којој су се такве сабље израђивале. Ову је радионицу описао Евлија Челебија у свом путопису напомињући како је имао прилике да у њој види и главног мајстора. Читав тај пасус који се на ово питање односи писац је дао у преводу. Будући да нам је Цариград ближи од Дамаска и да су везе наших крајева с Цариградом биле јаче него с Дамаском, према Г. Шкриванићу, врло је вероватно да су сабље *димишкиње* назване тако по радионици *Димишки-хане*, а не по Дамаску.

Наводи Е. Челебије морају се узети као тачни, иако је он иначе као извор доста несигуран кад су у питању други крајеви, али то никако не значи да назив „сабља димишкиња“ не потиче баш од имена града Дамаска, односно од имена како су га прво урођеници, а доцније Арапи и Турци звали: *Димишк*, *Димишкеш-Шам*, *Димешк*, *Демешк*, *Димашк* (грчки *Δαμασκός*, лат. *Damascus*, јевр. *Dammesq*, тал. *Damasco*, фр. *Damas*, енгл. *Damascus*, нем. *Damaskus*, руски *Дамаск*). Напротив, ако се ово питање поближе размотри, видеће се да је овај назив изведен од *Димишк* — *Дамаск*.

Сирија је с Дамаском у току векова променила много господара. Њу су држали Јевреји, Асирци, Мисирци и Персијанци, а 312 г. пре наше ере њу је заузео Александар Македонски. У 64 г. (пре н. ере) освојили су је Римљани, а доцније Византија, под чијом је влашћу остала све до 636 г. Те године су је заузели припадници Мухамеданског (Исламског) царства и од 661 до

¹ Г. Шкриванић, *Наш језик*, НС V, 56 (1954).

750 г. Дамаск је био њихова престоница. Крајем XI века (1096 г) Крсташи продиру у Сирију остајући у неким њеним деловима до краја прве половине XII века. Они су нападали и опседали Дамаск неколико пута (1126, 1129 и 1148), али без успеха. Турски султан Селим заузео га је 1516 г. и као град Отоманске Империје остао је све до 1918 г. Од ове године Сирија с Дамаском била је под француским протекторатом до 1941 г. када је постала независна и слободна земља.

Као последица крсташких ратова било је још јаче упознавање Европе с културним тековинама и техничким остварењима Блиског Истока, а нарочито успостављање директне трговачке везе између Истока и Запада. Пиза, Ђенова и Млеци директно су својим бродовима преносили робу из Александрије и из палестинских пристаништа у која су караванима долазили производи из Дамаска и Багдада. По Дамаску је названа нарочита тканина, која се првобитно у њему израђивала, *дамаско њлајно*, па се и данас назива на специјалан начин шарано платно: *дамаск* према немачком *Damast* (фр. *damas*, тал. *damasco*, енгл. *damask*). Оно се код нас помиње у XV веку (1463 г.): *плащ царљеного дамашкина* (дакле, *дамашкин* — *rannus damascenus*).¹

Сматра се да је од времена крсташких ратова (дакле од 12 века) у Европи било познато на Истоку чувено оружје које је прављено у Дамаску од *дамаског гвожђа* — *челика*: *сабље* и *мачеви*. Челик дамаског типа израђиван је много раније пре наше ере, па се мисли да је та вештина дошла из Индије и Персије (сличног је типа и јапански челик, а на основу металграфских испитивања археолошких ископина истог је типа и челик старе Римске Империје). Али ова производња нарочито је била развијена у Дамаску, па чак и после 1401 године када је Тамерлан, заузевши Сирију (1399), одвео већину ковача који су се тиме бавили. Крсташи су исто тако пренели и вештину шарања гвожђа или челика другим металима, особито златом или сребром („дамасковати“, „дамасцирати“, нем. *damaszieren*, фр. *damasquiner*, тал. *damaschinare*, енгл. *damaskeen*, *damascene*). И за ову вештину знало се с давно, тако да још Херодот помиње један суд који је био на тај начин украшен. Обично су у металу прављени

¹ Ђ. Даничић, Рјечник из књижевних старина, 1863.

врло уски урези у које су стављане необично танке златне или сребрне жице, па се то накнадно дотеривало тако да је изгледало као да то није механички рађено, него на неки начин сликано. И данас се „дамасцирањем“, „дамасковањем“ назива шарање и наједање металних површина на други начин (електролитичким путем, нагризањем киселинама).

Сабље или мачеви, рађени у Дамаску од дамаског челика, могли су се савити под правим углом да се не сломе, и после савијања враћали су се у првобитно стање, били су необично оштри и тврди, тако да су „могли пресећи тешка гвоздена кошља или најтањи свилени конац који лебди у ваздуху“.

Сви ранији покушаји да се такав челик добије остали су без успеха (принцип добивања таквог челика поменут је на другом месту)¹, и тек у првој половини XIX века руски генерал и металург П. П. Аносов (1797—1851) успео је да потпуно репродукује дамаски челик у Златоусту на Уралу (Златоустовские казенные заводы). Исто тако и предмети произведени од сличног челика заостајали су од оригиналних предмета добивених у Дамаску. Али, као што то често бива, сам назив проширен је доцније на све сабље које су имале сличне особине, иако нису потицале из Дамаска. Довољно је потсетити на производе као: *миланска свила*, *венецијанска огледала*, *бриселска чийка*, *северски њорцелан*, *мајсенски њорцелан*, *колоњска вода*, *чешко стакло*, *нирнбершка роба*, *шампањ*, *коњак*, *фризренски филигран*, *џиројски филми* итд., који су тако назвати по местима где су први пут и у прво време произвођени, а доцније су постали још и ознака за квалитет, начин израде и врсту таквих производа, те су се и израђивали на различитим местима.

Несумњиво је да је некад снажна и моћна Турска Империја, чија је војска (и јаничари и коњица) била наоружана сабљама, морала имати велики број радионица за прављење овога оружја. Вероватно је исто тако да су „сабље димшикиње („*димшик килци*“) израђиване не само у Дамаску него и на другим местима. Према томе, *сабље димшикиње*, чији првобитни назив потиче од имена града Дамаска, тј. од *Димшик*, *Демешк*, могле су се ковати не само у Цариграду него и по читавој Европи, па и код нас.

¹ В. М. Мићовић, Наш језик НС, V, 50 (1954)

Сва имена која Вук помиње у Рјечнику за ову сабљу: *димишкија*, *димишкиња*, *димишџија*, *демискија*, *демшикиња*, *демешкиња* лако се изводе од *Димшик*, *Демшик*, име за Дамаск које су Арапи и Турци примили од урођеника. Насупрот нашему, бугарски назив изводи се од Дамаска: *сабља дамаскына* (Н. Геровъ, Рјечникъ на Българскый языкъ. Пловдивъ, 1895), *дамаскиня сабля* (Н. Г. Данчовъ и И. Г. Данчовъ, Българска Енциклопедия, София, 1936).

Неки други називи — као: *аламанка* (из Немачке), *арајача* (арапска, из Арабије), *аџемкиња* (персијанка, сабља из Персије, од арап. Аџем = Персија), *кова лайшиноскога*, *маџаркиња* (*маџарлија*, *мађаркиња*), *мисиркиња* (*мисирлија*) (из Мисира, Египта), *џрекоморка*, *џриморкиња*, *скадаркиња*, *шаџарија* (*шаџарска сабља*) — изведени су према имену народа, земље или места где су такве сабље прављене или одакле су долазиле. Исто тако *сабља шаммијанка*, *шаммијанка* названа је по Шаму (Шам — Сирија, Дамаск), дакле, и ово име које је новијег порекла, такође означава *сабљу димишкињу*, *сабљу дамаскињу*, *дамаску сабљу*. Најзад, Његош је назива *сабља дамаскија*: Нек ти сине сабља дамаскија, Дамаскију да крви напојиш (Горски вијенац, стих 1796 и 1810).

В. М. Мићовић